

בדרכו אמונה

במשנת מרן רשכבה"ג הדרך אמונה זללה"ה

וְדַמְעָתָהּ עַל לִחָתָהּ: פְּנִינִים מְרִבִּינוּ בַּסֵּפֶה"ק טַעְמָא דְקָרָא עַל מוֹגִילַת אִיכָה

ישראל (שם) לא מצאו מרעה כנ"ל ששכחו תלמודם, וילכו בלא כח של תורה (עי' איכ"ר) לפני רודף.

זכרה ירושלים וגו' קאי על סעודת בלשצר שהוציא כלי ביהמ"ק ואמר תו לא מיפרקי (מגילה י"א ב') ולעג לישראל וזהו זכרה ירושלים בימי עני ומרודי כל מחמדי אשר היו וגו' שנזכרה מכל כלי ביהמ"ק עי"ז שהוציאים הרשע שחקו על משבתי שאמרו כיון דלא מיפרקא תו לא מיפרקי. חטא חטאה וגו' קאי על גזרת המן שנענשו עבור חטא שנהנו מסעודת הרשע וקרי להו ירושלים כמ"ש במרדכי אשר הגלה מירושלים עם הגולה וגו'. על כן לנדה היתה כמ"ש והתמכרתם שם וגו' ואין קונה (מגילה י"א א') ובאסת"ר ספ"ז הי' א' מישראל יוצא לשוק ומבקש ליקח ליטרא בשר כו' הי' הפרסי חונקו וי"ל למחר אני הורגך ומבזבז את ממוןך. גם היא נאנחה כמ"ש שם רפ"ח שהיו סופרין כמה ימים יצא מחיו, ולא זכר כאן את הנס שמגילה זו הוקבעה על הצרות ועוד שהי' נס זוטא דאכתי עבדי אחשוורוש אן ומ"מ רמזה במ"ש ותשב אחור ששבו לקדמותן כמו שהי' לפני הגזרה.

היתה כאלמנה. ובסנהדרין ק"ד כאשר שהלך בעלה למד"ה ודעתו לחזור אלי', והנה אחז"ל בכתובות ק"ז חזקה אין אדם מניח ביתו ריקס והי"נ בחורבן בית ראשון הניח החרש והמסגר וכן בכל הזמן עד בית שני ובחורבן בית שני יבנה וחכמי' וכן בכל הדורות תנאים ואמוראים וחכמי התורה שבכל דור.

ג. גלתה יהודה מעני ומרוב עבודה. י"ל דרמו כאן למשנה דאבות פ"ה מ"ט גלות בא לעולם על ע"ן ועל ג"ע ועל ש"ד ועל שמיטת קרקעות, עני ר"ת ע"ז ניאוף ישפך (שמונה למדו בסנהדרין נ"ו ב') דב"נ מצווה על ש"ד דכתיב שופך דם האדם באדם דמו ישפך) ומרוב עבודה הוא שמיטת הארץ שמותר בה אוקמי אילנא ורק רוב עבודה אסור.

ח. חטא חטאה ירושלים וגו'. איכ"ר ספ"א חטאו בכפלים שנא' חטא חטאה ירושלים ולקו בכפלים שנא' כי לקחה מיד ה' כפלים בכל חטאתי ומתנחמים בכפלים שנא' נחמו נחמו עמי. פי' כדאמרי' בב"ק ס"ז ב' מפני מה אמרה תורה טבח ומכר משלם דו"ה מפני ששנה בחטא ומבואר שאם שנה בחטא משלם יותר ממה שחייב והי"נ הואיל ושנו בחטא דכתיב חטא חטאה משלם כפלים בכל חטאתיה, ומ"ש מתנחמים בכפלים יתבאר ע"פ הספרי פי' בלק משל למלך שכעס על אשתו שלח לסופר א' שיבא לכתוב לה גט ועד שלא בא הסופר נתרצה המלך לאשתו אמר המלך אפשר שיצא סופר זה מכאן חלוק אלא אמור לו כתוב שאני כופל לה כתובתה **לכן לעת"ל שהקב"ה יתרצה לישראל ויעשו תשובה יכפול להן שכרן וזהו נחמו נחמו עמי.** ועי"ל חטאה בכפלים א' מה שחטאה וב' מה שעשתה בפרהסיא שגרמה חילול ה' גדול, ולכן גם לקתה בכפלים שהי' בפרהסיא כדי לכפר על חילול ה', ומתנחמים בכפלים דהיינו בפרהסיא לגרום בזה לקידוש ה' במקום החילול ה' שהי'.

חטא חטאה ירושלים על כן לנידה היתה. הנה חטא זה שוגג כמ"ש ביומא ל"ו, ומ"ש היתה ירושלים לנדה אמרו בתענית כ' א' לברכה מה נדה יש לה היתר אף ירושלים יש לה תקנה, ויתבאר ע"פ הגמ' סנהדרין ק"ד ב' ויגדל עון בת עמי מחטאת סדום וכי משוא פנים יש בדבר (ולמה סדום נהפכה לגמרי כמ"ש ההפוכה כמו רגע וגו' ובירושלים נשאר) ומשני מדה יתירה היתה בירושלים שלא היתה בסדום דאילו בסדום כתיב ויד עני ואביון לא החזיקה ואילו בירושלים כתיב ידי נשים רחמניות בשלו ילדיהן היו לברות למו פירש"י בירושלים הי' חסד לכן נשאר ונצלו ובסדום לא הי' ע"ש.

והנה בברכות דף ה' אמרי' כל העוסק בתורה ובגמ"ח מוחלין לו על כל עונותיו שנא' בחסד ואמת יכופר עון וי"ל דלכן בירושלים שהי' בו חסד הועיל שנמחלו עונותיהן ועון היינו מויד כמ"ש שם ביומא וזדונות נהפכו לשגגות לכן כתיב חטא חטאה ירושלים וזה הועיל שישאר מהם וינצלו כמ"ש מה נדה יש לה היתר וזהו היתה ירושלים לנדה ביניהן כנ"ל. טז. גיטין נ"ח א' מעשה בבנו ובתו של ר' ישמעאל כו' ועליהן קונן ירמי' על אלה אני בוכי' עיני עיני יורדה מים. עי' מהרש"א שדחק למה הביא דוקא קרא זה, וי"ל דבדקא זה מרומז מעשה זו דעיני עיני הוא אח ואחות כמ"ש בברכות נ"ו ב' חזאי עיני דנשקי אהדדי א"ל בא על אחותו דאח ואחות נמשל לב' עינים, יורדה מים רמז שגעו בכבי' עד שיצתה נשמתן.

יח. בתולותי ובחורי הלכו בשבי. מה שהקדים בתולות משום דאמרי' (כתובות כ"ח א') טלטולי דגברא קשי מדאיתתא ונקט לא זו אף זו.

כב. ועולל למו כאשר עוללת לי על כל פשעי. יתבאר ע"פ הגמ' בע"ז ד' א' רק אתכם ידעתי וגו' על כן אפקוד עליכם את כל עונותיכם משל למה"ד לאדם

הנה במגילה זו יש אריכות גדולה על עניני הצרות שאירעו לישראל אבל על עצם חורבן הבית לא האריך כ"כ והטעם י"ל עפ"י שאחז"ל בב"ר פמ"ב סוף סי' ג' דכל והיה הוא לשון שמחה ומתיבין ליה מהא דכתיב (ירמי' ל"ח כ"ח) והיה כאשר נלכדה ירושלים אמר להם עוד היא שמחה שבו ביום נטלו ישראל אופכי על עונותיהם דאמר רשב"י אופכי גדולה נטלו ישראל על עונותיהם ביום שחרב ביהמ"ק שנאמר תם עונך בת ציון, **נמצא שעצם חורבן הבית הי' טובה לישראל שנמחלו עונותיהם וגם ששפך חמתו על העצים ועל האבנים לכן לא האריך אלא בעניני הצרות שבאו כתוצאה מכך שהם היו רק לרעה** (ועי' בתוספות בקידושין ל"א ב' ד"ה איסתיעא).

פ"א. א. איכה ישבה בדד העיר רבתי עם היתה כאלמנה רבתי בגוים שרתי במדינות היתה למס. פתח איכה ישבה בדד היינו שלא נשאר נפש ביהודה כמ"ש ביומא נ"ד א' נ"ב שנה לא עבר איש ביהודה ומסיים היתה למס דמשמע שישבו רק נתנו מסים. ויל"פ שהנביא מתמיה איכה ישבה וגו' רבתי בגוים פי' גם אחר שחטאו הם גדולים וחשובים יותר מהגוים וא"כ איך יכלו הגוים לשלוט בהן נהי שהן נתחייבו אבל מה כח הגוים שיכלו לשלוט עליהן, ומתרחץ שרתי במדינות היתה למס פי' הסיבה היתה שהן עצמן השליטו את הגוים עליהן ונתנו להן מס במקום שהי' להן להיות שרתי בגוים וזה גרם שיכלו לשלוט עליהן כמ"ש בירמי' (י"ג כ"א) מה תאמרי כי יפקוד עליך ואת למדת אותם עליך אלופים לראש.

פירש"י חזקיהו שהראה לשלוחי מרודך בלאדן את כל נכותו ובשה"ש ספ"ו לא ידעתי נפשי שמתני מרכבות עמי נדיב פירש"י כנסיי מתאוננת לא ידעתי להזהר כו' ומחלוקת שגבר במלכי בית חשמונאי הורקנוס ואריסטובולוס עד שהביא א' מהם את מלכות רומי וקבל מידו המלוכה ונעשה לו עבד ומאז נפשי שמתני להיות מרכבות והרכיב עלי כו' נפשי שמתני אני בעצמי מניתי עלי כענין שנא' ואת למדת אותם עליך אלופים לראש ומבואר שזה הסיבה שיכלו הגוים לשלוט עליהן.

וחז"ל באיכ"ר (פ"א ס"כ) דרשו היתה למס סמל היינו ע"ז שעבדו ויתפרש ג"כ עד"ז שתמה מאיזה כח יכלו הכשדים לשלוט עליהן הרי הם ג"כ עובדי ע"ז ומתרחץ היתה למס כדפירש"י בירמי' בפסוק הנ"ל ואת למדת אותם עליך אלופים לראש שלחת אליהם מלאכים לכשדים להביא משם ע"ז שלהם לעבדה כמ"ש (ביחזקאל כ"ג ט"ז) ותעגבה עליהם למראה עיניי ותשלח מלאכים כשדימה וזה גרם מדה כגד מדה שהכשדים יכלו לשלוט עליהן.

איכה ישבה בדד וגו'. הנה נבוכדנצר הגלה אותן ג' גליות כמ"ש בס"ע פכ"ו ומפורש בפסוקים א' הוא גלות יכני' וגלו החרש והמסגר וכל הסנהדרין והת"ח והנביאים ומרדכי ויחזקאל ולא נשאר זולת דלת עם הארץ כמ"ש במלכים.

גלות ב' הוא גלות צדקי' ואז הי' חורבן ביהמ"ק וגלו השאר ונ"נ השאר מדלת הארץ לעבודתו לכורמים ויוגבים. גלות ג' הוא עדתו של יוחנן בן קרח שגלו מעצמן לאחר הריגת גדלי' מפני שרעבו ללחם ולא הי' להם מה לאכול וגם נתיירו מעבדי נ"נ ומעבודתם כמ"ש כ"ז בירמי' מ"ב ארץ מצרים נבוא וללחם לא נרעב וגו' והנביא אמר להם החרב אשר אתם יראים שם תשיגכם ולא יהי' לכם מנוחה שם ולא שמעו אליו וגלו כולם עד שני"ב שנה לא עבר איש ביהודא ונתקיים בהם מ"ש להם הנביא כמבואר בס"ע.

ועי"ז באו ג' הפסוקים הראשונים, איכה ישבה בדד קאי אגלות הראשון גלות יכני' שישבו בדד מהגדולים והת"ח, היתה כאלמנה שהלך בעלה שעיקר החשובים כולם הלכו והטיל מס על ירושלים וזהו היתה למס. פסוק ב' בכה בתבכה קאי על גלות צדקי' כמ"ש באיכה זוטא בכה בגלות יכני' בתבכה בגלות צדקי' ואז הי' חורבן ביהמ"ק וזהו בלילה אתם בכיתם בכי' של חנם ואני אקבע לכם בכי' לדורות בלילה זו (סוף תענית). ודמעתה על לחיה אלו הכהנים (איכה זוטא) כל רעיה בגדו בה אלו מיכאל וגבריאל שהם הדלוקו האש תחלה בביהמ"ק (איכ"ר וילקוט).

פסוק ג' קאי אגלות ג' גלתה יהודה מעצמה מעוני ומרוב עבודה וכנ"ל היא ישבה בגוים במצרים לא מצאה מנוח כל רודפי השיגוה בין המצרים כמ"ש בס"ע שני' כבש מצרים והרגם כולם. ולשון בין המצרים רמז לערי מצרים, ואח"כ דרכי ציון אבלות וגו' שני"ב שנה לא עבר איש ביהודה, היו צריה לראש קאי על זמן שהיו בבבל שאז משלו עליהם שם נ"נ וזרעו, עוללי הלכו שבי לפני צר קאי על דניאל חנני' מישאל ועזרי' שהיו מוכרחים להיות כפופים שם לנ"נ כמ"ש ויהי בהם ילדים וגו'.

ויצא מבת ציון כל הדרה קאי אסנהדרין ות"ח שהיו כפופין תח"י הרשע ושכחו תלמודם עי"ז כמ"ש באיכ"ר כיון שגלו לא הי' א' מהן יכול לסבור תלמודו, וזהו כל הדרה אלו סנהדרין (איכ"ר). היו שריה כאילים אלו גדולי

שנושה משני בני"א א' אוהבו וא' שונאו אוהבו נפרע ממנו מעט מעט שונאו נפרע ממנו בב"א וזהו את כל עונותיכם שישאל נפרע מהן מכל א' לחוד ע"ש, וזה הכונה גם כאן **ועולל למו כאשר עוללת לי על כל פשעי פי' על כל א' לבדו כנ"ל בישראל ולהם עולל על כולם יחד.**

פ"ב. יט. קומי רוני בלילה לראש אשמורות שפכי כמים לבך נוכח פני ה'. בגמ' (תמיד ל"ב ב') פירושו על תורה כל העוסק בתורה בלילה שכינה כנגדו שנה קומי וגוי נוכח פני ה'. וצ"ע איך יתפרש לפ"ז סיפא דקרא שאי אליו כפיך על נפש עוללך העטופים ברעב בראש כל חצות.

וי"ל ע"פ הגמ' בשבת ק"ט ב' לא חרבה ירושלים אלא על שבתו בה תשב"ר שנה שפוך על עולל בחוף וגוי מה טעם שפוך משום דעולל בחוף פירש"י משום שהעוללים בחוף ובטלים מבית רבן א"כ גם כאן הכונה על נפש עוללך העטופים ברעב **(אין רעב אלא מתורה) בראש כל חצות שמסתובבים בחוף ובטלין מתורה.**

כב. ולא ה' ביום אף ה' פליט ושרידי. צ"ע הא אינו כן, וי"ל דלא קאי על ישראל רק על א"י כמ"ש (יומא נ"ד א') נ"ב שנה לא עבר איש ביהודא. א"נ קאי אחרון אף שלא נשאר על ידו שריד ופליט ע"ד כלה ה' את חמתו, ואלה שנשארו עליהם לא ה' בתחלה חרון אף וצ"ע.

ואאמ"ר שליט"א השיב הגם שנצלו ממיתה היו ביסורין של גלות ולא נשאר שריד ופליט מן היסורין.

פ"ג. א. ב. אני הגבר ראה עני וגו' אותי נהג וגו'. י"ל דכאן רמוז מ"ש במדרש (אוי"מ ע' רמ"ז) שכשירמי' ונבוכדנצר היו נערים היו מטיילין יחד ונ"י ה' אז עני ונבזה ואמר מי יתן והייתי מלך על כל העולם כולו הייתי בא על ירושלים ושורף את ביהמ"ק והעיר והורג הכל והשאר אני אוליכם בשבי ראה ירמי' ברוח"ק שהשעה עומדת לו וכל היוצא מפיו עתיד להיות שאל ממנו תן לי ירושלים א"ל לא אתן שוב א"ל תן לי ביהמ"ק א"ל לא אתן שוב א"ל תן לי סנהדרין א"ל לא אתן א"ל תן לי תשב"ר א"ל לא אתן א"ל מה תתן לי א"ל כל מה שתוכל להציל להוציא מן העיר באותו יום מחצי היום עד הערב.

ובאותו יום שנחרב ביהמ"ק ה' ירמי' בא מענות וכשהי' ג' מילין לפני ירושלים ראה העשן יוצא והבין שנשרף ביהמ"ק התחיל בוכה וצועק וזכר מה שהבטיח לו נ"נ והי' ממחר ביותר להגיע לירושלים ולא בא עד הערב ואינו יכול להציל איש וזהו שנה' אינו לנו כי פנה יום כי ינטו צללי ערב, ע"כ המדרש, וזה רמז ג"כ כאן אני הגבר ראה עני בשבת עברתו שראה ברוח"ק הצרות שיעשה להם נ"נ ובשבת עברתו קאי על נ"י הרשע, **אותי נהג וילך חושך ולא אור שרץ והלך והגיע לעת חושך לערב ולא יכול להציל כלום וכנ"ל.**

יא. במדרש (פ"ג ס"ד) דרכי סורר ופושעני כמה דאת אמר אילן שנפשו קושרין אותו בשביעית לא שיעלה אלא שלא יוסיף. הכונה שגם אחר החורבן לא נפסק השפע לגמרי ונשאר כדי קיום אבל אין מוסיף.

לח. מפי עליון לא תצא הרעות והטוב. צריך טעם למה רעות כתיב ב' רבים והטוב ב' יחיד. והענין משום שאין טוב אלא א' כי אם חסר לאדם דבר א' מכל צרכיו שוב אינו טוב ואין טוב א"כ יש לו כל צרכיו וא"כ אין טוב אלא א' אבל רעות יש הרבה שכל רעה שבאה על האדם רעה היא לכן כתיב ל' רבים.

נ. עד יסקיף וירא ה' משמים. בירו' מע"ש פ"ה ה"ה וכן בשמו"ר פמ"א אמרו שכל השקפה שבתורה לרעה חוץ ממתנות עניים, ולפ"ז נראה דהכונה כאן עד יסקיף ה' על הגוים להענישם על רוע מעשיהם וממילא יראה בעניינו וננצל (וכעין זה מצאתי בעז"ה בפי' ריב"א ורע"ב עה"ת בפי' וירא).

ומה שלא אמר עד ירא ויסקיף נראה משום דיש חסד מצד מעשינו וממילא נענשים הגוים ויש מצד רשעת הגוים וממילא הוא טובתינו כמ"ש לא בצדקתך וגו' כי ברשעת הגוים והנביא סבר שאין לנו זכות שיעשה בזכותנו לכן אמר עד יסקיף עכ"פ על רעת מעשה הגוים להענישם וממילא יראה גם להצילנו ע"י סילוק המענישים. ומה שלא אמר עד יסקיף ה' וירא משמים, י"ל ע"פ הגמרא בעירובין י"ח ב' מיום שחרב ביהמ"ק דיו לעולם שישמש בב' אותיות שנה' כל הנשמה תהלל קה והיינו שנתמטטה ההשפעה למחצה אחר החורבן, וזהו עד יסקיף וירא ה' היינו שם שלם ואז יהי' הגאולה בב"א.

נב. עוד צדוני כעפור אויבי חנם. לכאן הול"ל צוד צדוני אויבי חנם כצפור. ויל"פ ע"פ הירו' שביעית פ"ט ה"א כשרשב"י יצא מהמעהר ראה ציד צד צפורים וכשיצא קול מהשמים דימוס (פי' רחמים) לא נתפשה וכשיצא קול ספקולא (פי' עונש) נתפסה אמר צפור מבולעדי שמיא לא ייבד כ"ש בר נש. וזה כוונת הפסוק צוד צדוני כצפור שהוא בגזרת שמים על עונותי, אבל אויבי חנם כי אויבי תפסני חנם בלי שעשיתי לו דבר.

פ"ד. י. ידי נשים רחמניות בשלו ילדיהן היו לברות למו בשבר בת עמי. משמע

מרש"י בסנהדרין ק"ד ב' (ד"ה מדה) שיצאו בזה מצות הבראת אבלים אע"י שהי' אסור לאכול שבשר אדם אסור לאכול מה"ת כמ"ש הרמ"א ביו"ד סי' ע"ט ס"א מ"מ כיון שאוכלו משום סכנה הוי אכילה ויוצא המצוה. ומכאן רא"י למ"ש באו"ח סי' ר"ד ס"ט שהאוכל מאכלות אסורות מפני הסכנה מברך עליהן תחלה וסוף.

כא. שיש ושמחי בת אדום יושבת בארץ עוז. יל"ע מה ענין בת אדום לארץ עוז. והנה ברקח ובבעלי התו' על התורה אי' שיושב בן זרח מבצרה הוא איוב (כנראה שהי' להם מדרש כזה) ובאיוב כתיב שדר בארץ עוז, ולפ"ז ארץ עוז וארץ אדום סמוכות זו לזו וחלק מבני אדום גרו בארץ עוז והי' נספח לארץ אדום ושם דר איוב ומלך שם ויתכן שכל המלכים של אדום דרו שם ששם הי' מקום המלוכה ולכן קאמר שיש ושמחי בת אדום יושבת בארץ עוז, והא דכתיב מבצרה היינו שנולד בבצרה בארץ מואב (עי' בב"ר פפ"ג ס"י ג'). מיהו בב"ב ט"ו א' היש בה עץ ישנו לאותו אדם ששנותיו ארוכות כעץ כו' ובסוטה ל"ה א' ארץ אוכלת יושבי איוב נח נפשי' ואטרידו כ"ע בהספידא כו' משמע שדר בא"י עד סוף ימיו ובפי' וישלח נראה שמלך על אדום עד סוף ימיו וצ"ל דמדרשים חלוקים הם.

פ"ה. א. זכור ה' מה ה' לנו וגו'. י"ל שאמר כאן קינה על ב' דברים, א' זכור ה' מה היה לנו היינו שלנגד מה שהיה לנו קודם זה נחשב צרה גדולה אע"פ שאילו לא היה לנו קודם הטובה כ"כ לא ה' זה נחשב כ"כ צרה מ"מ לאחר הטובה הגדולה שהי' לנו מקודם זה נחשב צרה גדולה מאד וכמ"ש בגמרא מאיגרא רמא לבירא עמיקתא, ואח"כ אמר הביטה וראה את חרפתנו הוא כפשוטו.

ומפרש נחלתנו נהפכה לזרים היינו אפי' זרים מישראל אבל אין לנו חלוקת השבטים בא"י ואין כל א' וא' מכיר את שלו כמו שהי' לנו קודם ועי"ז בטלו היובלות וי"א גם שמיטה מה"ת וזה נגד זכור ה' מה ה' לנו, בתינו לנכרים הוא כפשוטו לגוים ממש וזהו נגד הביטה וראה את חרפתנו.

זכור ה' מה ה' לנו וגו'. קי"ל קדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעת"ל אבל קדושה שני' קדשה לעת"ל כמבואר ברמב"ם פ"א מתרומות, ויל"פ זכור ה' מה ה' לנו קאי על חורבן ראשון שבטלה הקדושה וזהו מה ה' לנו ועתה אין לנו, הביטה וראה את חרפתנו קאי אחרון שני דהקדושה לא בטלה אבל עכ"פ היינו לחרפה, ומפרש ואזיל נחלתנו נהפכה לזרים זה חורבן ראשון שנהפך הקדושה לחול, בתינו לנכרים זה חורבן שני דנהי' דלא בטלה הקדושה אבל עכ"פ בתינו לנכרים דקנין נכסים יש להם כמ"ש בירו' דפאה פ"ו ה"א.

ג. יתומים היינו ואין אב. כפל הלשון י"ל דמצינו יתומה בחיי האב והיינו שיצאה מרשות אבי, ודוגמתו מי שאינו שואל מאביו ואינו שומע לו הוא כמו יתום שאין לו מחנך מאחר שאין מקבל דבריו אבל הוא בחיי האב שיכולת בידו לחזור לו, והנה כ"ז שביהמ"ק ה' קיים והי' השכינה שרוי' ואורים ותומים ונבואה אז אף אלו שלא שמעו לקול הנביאים נחשבים כיתומים בחיי האב שהיכולת בידם לשאול ולחזור ולשמוע, אבל אחר החורבן שבטלו כל אלו נקרא כאילו יתומים היינו ואין אב שאין למי לשאול (וכמדומה שכעין זה ראיתי בס' אהל יעקב).

טז. נפלה עטרת ראשינו וגו'. במס' סופרים ספ"ח ויש שמניחין בט"ב את התורה על הקרקע בעטיפה שחורה ואומר נפלה עטרת ראשנו. ומבואר דעטרת ראשנו קאי על התורה ובברכות דף ט"ז ב' אמרין יר"מ שתהא תורתך אומנתנו ואל ידוה לבנו ואל יחשכו עינינו ומבואר דמי שתורתו אומנתו אין דוה לבו ואין עיניו מחשיכים, ולזה קאמר נפלה עטרת ראשנו דהיינו התורה על זה ה' דוה לבנו ועל אלה חשכו עינינו. והא דמסיים על הר ציון ששם וגו' היינו שכ"ז נגד ע"י חורבן ביהמ"ק וכמ"ש בחגיגה ה' ב' כיון שגלו ישראל ממקומן אין לך ביטול תורה גדול מזה. יה"ר שיבנה בב"א.

יז. על זה ה' דוה לבנו על אלה חשכו עינינו. בברכות י"ז א' יהר"מ ה' אלקינו שתעמידנו בקרן אורה ואל תעמידנו בקרן חשיכה ואל ידוה לבנו ואל יחשכו עינינו מבואר שהעומד בקרן אורה אין דוה לבו ואין חושכין עיניו, וביוק"ר פל"א ס"י ז' א"ר חיינא חלונות היו לביהמ"ק ומהם היתה אורה יוצאת לעולם. מבואר שזה ה' הקרן אורה ועי"ז אמר על זה ה' דוה לבנו על אלה חשכו עינינו על הר ציון ששם ופסק הקרן אורה.

כא. השיבנו ה' אליך ונשובה. באיכ"ר כאן (פ"ה סכ"א) אמרה כנסי' לפני הקב"ה השיבנו א"ל שלכם הוא שנה' שובו אלי ואשובה אליכם והיינו שנחלקו מי צריך להתחיל והקב"ה אמר שהן צריכין להתחיל, והיינו דאלי"כ אין כאן בחירה כמ"ש ברמב"ם ב"ה מתשובה ה"ד וזה רצון הקב"ה שהאדם יבחר מעצמו מבלי שום הכרח דאלי"ה אין בחירה ע"ש שהאר"י, ויש לתמוה א"כ איך אמר ירמי' השיבנו ה' אליך ונשובה שמקדים השיבנו. וי"ל דירמי' סבר דכיון שאמר השיבנו זה כבר נקרא שהקדים והקב"ה הסכים לדבריו כדמוכח בע"ז ה' א' דהו"ל למימר תן אתה דכיון שמבקשין הו"ל בא על ידיהן כמ"ש החזו"א בליקוט סוף או"ח.

ס"ת בסכנה - קרעו שערי שמיים לרפואת המתמיד מרן הגאון האדיר רבי חיים בן רעשא רייזל ברמן שליט"א. קו תהלים לרפואתו: 02-588-0517

י"ל ע"י מכו"ן **"דרך אמונה"** בקול ובכתב - **קו דרך אמונה:** 0799-211-666 לקבלת הגיליון במייל: a0799211666@gmail.com
הגיליון מובא מידי שבוע במסגרת חוברת אוצר הפרשה, גליונות מרביתנו זעוק"ל ושל"ט א' ניתן לקבלו במייל - a169258235@gmail.com
נא טלו שותפות ביזכי הרבים - לתרומות והנצחות לזכות ולע"ג ניתן לפנות למייל אוצר הפרשה, וכן במספר - 055-760-0055